

DOI 10.31558/2307-2318.2025.2.18

УДК 336.02

JELClassification: E 60, G15

Рябчин О.М.

кандидат економічних наук, докторант
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
e-mail: o.riabchyn@donnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4611-6274

Орехова Т.В.

декан економічного факультету
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
e-mail: t.oriekhova@donnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-3650-5935

**ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИМИ
ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА АГЕНЦІЯМИ З МІЖНАРОДНОГО
РОЗВИТКУ**

У статті досліджено сучасні пріоритети фінансування сталого розвитку міжнародними фінансовими організаціями (IFIs) та агенціями міжнародного розвитку (DFIs) в контексті досягнення Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року та реалізації принципів зеленого і кліматично стійкого відновлення. Проаналізовано політики фінансування таких інституцій, як Світовий банк, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Північна екологічна фінансова корпорація (НЕФКО), Група KfW, а також низки європейських агенцій розвитку. Визначено їхні ключові напрями інвестування — відновлювані джерела енергії, енергоефективність, стале сільське господарство, управління водними ресурсами, адаптація до зміни клімату. Узагальнено механізми фінансової підтримки, включно з грантами, пільговими кредитами, технічною допомогою та використанням ESG-стандартів у процесі оцінки проєктів. Показано, що більшість міжнародних фінансових установ поступово відмовляються від фінансування проєктів, пов'язаних із викопним паливом, і встановлюють цілі досягнення кліматичної нейтральності своїх портфелів до 2050 року (ЄІБ, Світовий банк) або навіть до 2030 року (ЄБРР, НЕФКО). Особливу увагу приділено ролі цих інституцій у забезпеченні зеленого відновлення України на засадах ініціативи Build Back Greener. Сформульовано висновок про те, що системне впровадження екологічних і кліматичних критеріїв у діяльність міжнародних фінансових інституцій сприяє інтеграції принципів сталого розвитку у глобальну фінансову архітектуру та формуванню нової моделі посткризового зростання.

Ключові слова: сталий розвиток, міжнародні фінансові організації, міжнародна фінансова допомога, зелене фінансування, кліматична нейтральність, Build Back Greener, відновлення України.

Табл. — 1, Літ. — 14

Riabchyn Oleksii

PhD, Vasyli' Stus Donetsk National University, E-mail: o.riabchyn@donnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-4611-6274

Oriekhova Tetyana

Doctor of Science, professor, Dean of the Economics Faculty, Vasyli' Stus Donetsk National University, E-mail: t.oriekhova@donnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-3650-5935

PRIORITIES OF FINANCING SUSTAINABLE DEVELOPMENT BY INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS AND DEVELOPMENT AGENCIES

The article examines the current priorities of financing sustainable development by international financial institutions (IFIs) and development agencies (DFIs) in the context of achieving the UN Sustainable Development Goals by 2030 and implementing the principles of green and climate-resilient recovery. The financing policies of institutions such as the World Bank, the European Investment Bank (EIB), the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), the Nordic Environment Finance Corporation (NEFCO), the KfW Group, as well as a number of European development agencies are analyzed. Their key investment areas are identified: renewable energy sources, energy efficiency, sustainable agriculture, water management, and climate change adaptation. The financial support mechanisms are summarized, including grants, concessional loans, technical assistance, and the use of ESG standards in the project assessment process. It is shown that most international financial institutions are gradually abandoning financing for fossil fuel-related projects and are setting goals to achieve climate neutrality of their portfolios by 2050 (EIB, World Bank) or even by 2030 (EBRD, NEFCO). Particular attention is paid to the role of these institutions in ensuring the green recovery of Ukraine based on the Build Back Greener initiative. The conclusion is formulated that the systematic implementation of environmental and climate criteria in the activities of international financial institutions contributes to the integration of sustainable development principles into the global financial architecture and the formation of a new model of post-crisis growth.

Keywords: sustainable development, international financial organizations, international financial assistance, green financing, climate neutrality, Build Back Greener, recovery of Ukraine.

Tabl. – 1, Ref. – 14

Постановка проблеми. Діяльність міжнародних фінансових організацій та агенцій міжнародного розвитку, спрямована на досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) до 2030 року, зокрема на кліматичну стійкість та зелене відновлення, реалізується через їх пріоритети у фінансуванні та залученні інвестиції у відновлювані джерела енергії, енергоефективність, стале сільське господарство, управління водними ресурсами та адаптацію до зміни клімату, використання грантів та пільгових кредитів для залучення приватних інвестицій, що дозволяє масштабувати проекти сталого розвитку, технічну допомога та навчання для зміцнення інституційного та технічного потенціалу національних та місцевих органів влади для ефективного планування та реалізації проектів сталого розвитку.

Більшість фінансових установ, які є предметом цього дослідження, фінансують не лише зелені проекти – серед них Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк, НЕФКО, Група KfW, британська агенція з міжнародного розвитку ВП, нідерландський банк розвитку FMO, французький банк розвитку AFD. Загалом міжнародні фінансові організації (IFIs) та агенції міжнародного розвитку (DFIs) можуть фінансувати не лише зелені проекти та діяльність, але тим не менш усі клієнти та проекти повинні відповідати певному набору екологічних і кліматичних критеріїв/індикаторів, які з часом можуть посилитись.

Так, IFIs у своїх кліматичних планах та політиках визначають, що не будуть виділяти фінансування на вугілля, газ та нафту, у т.ч. на їхній видобуток, обробку, транспортування, а також на спалювання (ТЕЦ/ТЕС). Фінансування таких проектів можливе лише у тих випадках, якщо вони призводять до зниження викидів ПГ, наприклад, проєкт із уловлювання та зберігання вуглецю чи виведення з експлуатації вугільних електростанцій.

Поглиблення глобальних екологічних ризиків та посилення впливу кліматичних змін на економічні процеси вимагає фундаментального перегляду чинних економічних

моделей, інституційної архітектури та системи управління всіма рівнями економічних систем з метою формування нових підходів до зростання, які б відповідали принципам кліматичної стійкості, зокрема питання поточних та перспективних пріоритетів фінансування сталого розвитку з боку міжнародних фінансових організацій та агенцій сталого розвитку потребують систематизації та узагальнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами та практикою сталого розвитку займалися такі зарубіжні дослідники: А.А. Лейзерович, Р.В. Кейтс, Т.М. Парріс, А. Хьюз. Проблемам кліматичної нейтральності, європейського зеленого курсу, концепції відновлення економіки України присвячені програмні документи Уряду України, ЄС, ООН, міжурядових та неурядових (громадських) організацій.

Питання кліматичної нейтральності та кліматичного лідерства розглядаються у працях А. Качі (Kachi A.), С. Мулдіjk (Mooldijk S.) та К. Варнеке (C. Warnecke), у звітах Команди Climate Neutral Now у рамках Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (UNFCCC), Групи ООН з управління навколишнім середовищем (EMG), Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (IPCC), Європейської обсерваторії кліматичної нейтральності (ECNO), Європейської Комісії, Європейського Парламенту тощо.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є вивчення, систематизація та узагальнення поточних та перспективних пріоритетів фінансування сталого розвитку з боку міжнародних фінансових організацій та агенцій сталого розвитку, зокрема на прикладі участі у реалізації стратегії відновлення України на принципах Build Back Greener.

Виклад основного матеріалу. Паризька угода, прийнята у 2016 році стала знаковою віхою в багатосторонньому процесі зміни клімату, оскільки вперше зобов'язала всі країни об'єднуватися для боротьби зі зміною клімату та адаптації до її наслідків.

Основна мета полягає в тому, щоб утримати зростання середньої глобальної температури на рівні значно нижче 2°C у порівнянні з доіндустріальним періодом, а також докладати зусиль для її обмеження до 1,5°C.

Останнім часом світові лідери наголосили на важливості обмеження глобального потепління до 1,5°C до кінця століття. Це пов'язано з тим, що, за даними Міжурядової групи експертів зі зміни клімату ООН, перевищення цього порогу може спричинити значно серйозніші наслідки, такі як частіші й інтенсивніші посухи, хвилі спеки та сильні опади. Для реалізації цієї мети необхідно, щоб викиди парникових газів досягли свого максимуму не пізніше 2025 року, а до 2030 року скоротилися на 43%.

IFIs мають власний «чорний» список (exclusion list) тієї діяльності, яка за жодних обставин не отримає фінансування. Зазвичай у нього включають сфери, які можуть посилити зміну клімату, завдати особливої шкоди довкіллю, здоров'ю людини, або ті, що становлять шкоду з етичних міркувань – наприклад, виробництво небезпечних хімічних речовин або торгівля ними (поліхлоровані біфеніли, азбест, ртуть), виробництво речовин, які руйнують озоновий шар, або торгівля ними тощо.

Водночас у політиках IFIs можна побачити, що частка фінансування, призначена виключно для зелених, сталих проєктів, стабільно зростає на щорічній основі. До 2025 року IFIs планують витратити на сталі проєкти від 50% (ЄІБ, ЄБРР) та до 100% (НЕФКО) свого бюджету. Світовий банк дещо відрізняється за рівнем амбітності від європейських інституцій – 35% у період 2021-2025 роки, водночас 50% фінансування Міжнародного банку реконструкції та розвитку і Міжнародної асоціації розвитку (Група Світового банку) буде спрямовуватись на заходи з адаптації. Втім важливо відзначити не лише частку, а й обсяги. Так, у випадку ЄІБ 50% фінансування становитиме близько 32 млрд євро на рік (на основі даних 2022 року, 62 млрд євро [1]),

для ЄБРР – 50%, близько 6,5 млрд євро (на основі даних 2022 року, 13 млрд євро [2]), для НЕФКО – 100%, 128 млн євро для Східної Європи (на основі даних 2022 року), для Світового банку – 35%, це близько 3,0 млрд дол. США (на основі даних 2022 року – 8,5 млрд дол. США [3]).

Світовий банк є одним із найбільших фінансових донорів на підтримку України, хоча політика банку прямо не зазначає необхідність забезпечення саме зеленого відновлення держави. Щоб підтримати надання основних державних послуг, Світовий банк мобілізував понад 23 мільярди доларів США [4] екстреного фінансування, включаючи зобов'язання та внески, до яких входять гранти, гарантії зі статутного капіталу Світового банку та пов'язане додаткове фінансування із США, Великої Британії, країн Європи та Японії, яке ці країни надали для України. У рамках цього фінансування Світовий банк надав 3,4 мільярда доларів США, та протягом наступних 12 місяців планує надати ще 6,5 мільярдів доларів США із власних коштів. Станом на квітень 2023 року в рамках проєктів Світового банку та цільових фондів було надано понад 20 мільярдів доларів США, а також додаткові кошти за рахунок паралельних виплат. Разом з ПРООН Світовий банк також регулярно здійснює оцінку отриманих Україною збитків під час цієї війни. За даними Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення України (RDNA2) [4] потреби на відновлення та відбудову становлять 411 млрд дол. США протягом наступних 10 років і поєднують в собі потреби як у державних, так і в приватних коштах.

Загалом Група Світового банку розглядає питання зміни клімату та необхідності здійснення відповідних заходів із пом'якшення її наслідків або ж адаптації до неї як один із видів світової кризи, яка має бути викорінена для гарантування загального добробуту людства та захисту основних суспільних благ. Відповідно до Плану дій Групи з питань зміни клімату на 2021–2025 роки, Світовий банк взяв на себе зобов'язання протягом наступних п'яти років спрямовувати 35% свого фінансування виключно на проєкти із протидії зміні клімату та увідповіднити усі свої нові фінансові операції з 1 липня 2023 року з цілями Паризької угоди (з 2025 року це стосуватиметься усієї Групи). Прийняття Плану дій з питань зміни клімату привело також до появи нового базового аналітичного продукту – Звіти по країнах щодо клімату і розвитку. Завдяки цим Звітам, банк у подальшому має намір узагальнити отримані дані щодо кліматичних ризиків відповідно до рекомендацій Цільової групи щодо розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі зміною клімату (TCFD).

Банк допомагає країнам здійснити перехід до зеленої економіки через боротьбу із виснаженням природних ресурсів та деградацією навколишнього середовища, підвищення стійкості до стихійних лих пов'язаних зі зміною клімату, збереження зеленої та «блакитної» екосистем, а також стимулювання використання відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності. Також Світовий банк займається питаннями справедливого переходу – досліджує можливості заміщення робочих місць у вуглецеємних секторах зеленими робочими місцями та опікується питанням кліматичної міграції.

Значну роль у питанні виділення зеленого фінансування не лише для Світового банку, але й для інших досліджених тут IFIs відіграє Міжнародна фінансова корпорація (IFC), частина Групи Світового банку. На сучасному етапі глобально визнаним еталоном управління екологічними та соціальними ризиками є саме стандарти IFC, які використовуються деякими IFIs під час оцінки проєктів.

Основним завданням ЄІБ є забезпечення рівномірного розвитку держав-членів ЄС та подолання економічних розривів між регіонами. Банк також фінансує економічний розвиток та кліматичні проєкти у країнах, що не входять до Союзу. Він підтримує стратегію «Глобальний шлюз ЄС» (англ. EU Global Gateway), націлену на

боротьбу з глобальними викликами, та планує надати 300 млн євро власних коштів, що разом з коштами з фонду EFSD+ має мобілізувати 4 млрд євро у фонд Global Gateway Fund [5]. Активи банку перевищують 500 млрд євро, у 2022 р. банк надав фінансування на 65 млрд євро, з них 11 млрд євро – поза межами ЄС, зокрема 1,7 млрд євро [7] були виділені Україні (більше 2 млрд євро з початку повномасштабної війни).

Політика ЄІФ, у свою чергу, зосереджена на фінансуванні інноваційних проєктів МСБ, банків та фондів у Європі. Ключова різниця між ЄІФ та ЄІБ полягає у тому, що перший не надає безпосередньо кошти клієнту, а діє радше як фінансовий посередник через різні програми й інституції. Окрім того, його основними, проте не вичерпними, фінансовими інструментами є венчурний капітал та кредитні гарантії. ЄІФ допомагає невеликому бізнесу або компаніям із середньою капіталізацією залучати кошти у такі сфери як: цифровізація, клімат, культура та навчання. ЄІФ є одним із найбільших партнерів програми InvestEU, яка покликана стимулювати економіки шляхом мобілізації приватного капіталу як стратегічних інвестицій, включно з гарантіями сталого портфоліо (англ. Sustainability Portfolio Guarantee), та має ціль щодо мобілізації 145 млрд євро [8] в рамках цієї програми. Загальний статутний капітал ЄІФ, станом на кінець 2022 року, становить 7,37 млрд євро [9]. Протягом наступних двох років ЄІФ має ціль, окрім InvestEU, сфокусуватись на мобілізації 45 млрд євро до програми RePowerEU, з диверсифікації енергопостачання, 3,75 млрд євро до європейської ініціативи з розвитку технологій (ETCI) та вже формує фінансовий план із підтримки відновлення України.

Група ЄІБ має сильний фокус на боротьбу зі зміною клімату та одні з найбільш принципових політик в плані врахування клімату у своїй діяльності. У «Дорожній карті кліматичного банку ЄІБ 2021-2025» встановлюється намір підтримати ЄС у досягненні цілей ЄЗК, але вимоги ЄІБ можуть бути навіть більш жорсткими ніж політики ЄС. Хоча Група ЄІБ не фінансує виключно зелені проєкти, вона має на меті досягти кліматичної нейтральності портфелю до 2050 року. До 2025 року 50% всього фінансування ЄІБ, як банку, має спрямовуватись виключно на зелені проєкти – енергоефективність, ВДЕ, сталий транспорт, декарбонізацію промисловості, справедливий перехід та ін., що включає цільовий показник ЄІФ у 25% до 2024 р. [10] З цією метою, зокрема, при ЄІБ створено також низку цільових фондів, які мають або географічну, або галузеву приналежність. Так, є окремий фонд для розвитку промисловості зеленого водню (англ. Green Hydrogen Fund) або блакитної економіки (англ. Water Sector Fund). Для фінансування проєктів з України, Азербайджану та Білорусі створено Трастовий фонд технічної допомоги Східного партнерства та Фонд подолання фінансового розриву на клімат в містах (англ. City Climate Finance Gap Fund).

Відповідно до політики Групи ЄІБ, 30% фінансової підтримки МСБ [15] від Європейського інвестиційного фонду у 2022 році були спрямовані на забезпечення сталості та їх екологічно чистого розвитку. Водночас, відповідно до вищевказаної Дорожньої карти, 21% або близько 2 млрд євро були виділені на досягнення цілей із адаптації до зміни клімату та охорони навколишнього середовища. ЄІФ докладає зусиль до залучення максимально можливої кількості фінансового ресурсу в сталу аграрну та транспортну промисловість, а також блакитну та циркулярну економіки. Виключно для фінансування проєктів з біорізноманіття та адаптації до зміни клімату при ЄІФ також створено окремі кліматичні та інфраструктурні фонди. Планується що портфель цих фондів зросте у 2023 році до 1 млрд євро.

Загалом Група ЄІБ має високі екологічні вимоги до проєктів, які викладені в окремому документі – «Екологічні та соціальні стандарти». Вимоги до проєктів у країнах зі статусом кандидата на вступ в ЄС такі самі, що і до держав-членів, хоча для

багатьох стандартів дозволяється відповідати екологічному законодавству ЄС у часових рамках, узгоджених між країною-кандидатом та ЄС.

Бачення ЄБРР того, що включає перехід до ринкової економіки змінюється через необхідність відповідати на сучасні глобальні виклики. Так, у 2020 році банк прийняв документ «Перехід до зеленої економіки 2021-2025», який посилює раніше взятий курс та окреслює, як ЄБРР буде враховувати зміну клімату у своїй діяльності. Так, планується, що до 2025 року більшість фінансування банку спрямовуватиметься на зелені проекти, і ця ціль була досягнута вже у 2021 році (51%). Також з 2022 року всі проекти банку повинні узгоджуватись з траєкторією викидів ПГ, необхідною для досягнення цілей Паризької угоди. ЄБРР буде брати більш активну участь у формуванні кліматичних політик країн та озелененні фінансових систем.

Також ЄБРР прийняв такі документи для фінансування проектів 1) «Екологічна та соціальна політика» – описує, як банк оцінює та моніторить екологічні та соціальні ризики й вплив проекту, встановлює мінімальні вимоги щодо управління такими ризиками та впливом, визначає ролі та обов'язки банку та клієнтів виконання цієї політики, 2) «Методологія узгодження з Паризькою угодою» – описує, як банк визначатиме узгодженість діяльності з цілями ПУ зі зниження викидів ПГ та адаптації до зміни клімату у всіх видах фінансових операцій, 3) «Категорії екологічних та соціальних ризиків» – визначає рівень екологічних та соціальних ризиків для різних видів економічної діяльності (може бути низьким, середнім та високим), документ був розроблений, зокрема, для того, щоб допомогти іншим фінансовим інституціям визначати ступінь ризику.

НЕФКО [11] – це північна екологічна фінансова корпорація, створена п'ятьма країнами Північної Європи: Данією, Ісландією, Норвегією, Фінляндією і Швецією. Ключовою відмінністю НЕФКО від усіх досліджених тут фінансових установ і її ж особливістю є те, що корпорація надає фінансову підтримку виключно екологічно важливим проектам, тобто позиціонує себе саме як Північний зелений банк. Метою корпорації є прискорення зеленого переходу відповідно до Порядку денного сталого розвитку 2030, Паризької угоди, ЄЗК, Глобальної рамкової програми з біорізноманіття та Плану розвитку північних країн до 2030 року. Ключовий фінансовий принцип корпорації: «Готовність взяти на себе усі фінансові ризики, якщо проект несе масштабний зелений вплив». НЕФКО фінансує зелені проекти МСБ країн Північної Європи, МСБ та муніципалітети в Східній Європі та країнах, що розвиваються й окремі цільові фонди та банки у вигляді поділу проектів на два типи: інвестиційні проекти – ті, що фінансуються за рахунок власного капіталу НЕФКО через Інвестиційний Фонд і цільові проекти – ті, що фінансуються за рахунок надання кредитів, включно з прискореним кредитуванням (англ. fast-track loan), кредитами на купівлю (англ. buyer credits) та грантів, залучення акціонерного капіталу, купівлі облігацій різними цільовими фондами й донорами за посередництва НЕФКО. На початок 2022 року власний капітал НЕФКО становив 172,6 млн євро проте, зокрема у зв'язку із війною в Україні, на кінець року ця сума впала до 119,3 млн євро. Портфоліо НЕФКО налічувало 319 активних інвестиційних і цільових проектів загалом в кінці 2022 року, з яких 80% були спрямовані на пом'якшення зміни клімату, а 23 проекти на суму 121,5 млн євро базуються в Україні.

Тимчасово НЕФКО призупинила свою проектну діяльність протягом 2022 року через війну проти України, однак наприкінці 2022 року відновила таку активність в окремих регіонах. Станом на травень 2023 року, НЕФКО є єдиною IFIs, яка декларує необхідність саме зеленого відновлення України, зокрема в рамках спеціально створеної нею програми «Зелене відновлення для України» [12]. Важливо, що в описі до своєї програми НЕФКО зазначило, що всі проекти, які планують отримати

відповідне фінансування, будуть реалізовані відповідно до всіх принципів і політик НЕФКО та ЄС, що, відповідно, вимагатиме від потенційних клієнтів максимальної відповідності кліматичним і екологічним цілям.

Оскільки НЕФКО є зеленим банком, вимоги корпорації до потенційно цікавих для інвестування проєктів є виключно зеленими, максимально враховують вплив проєкту на довкілля та клімат. Під час здійснення процедури детальної незалежної оцінки та перевірки проєктів (*due diligence*) НЕФКО керується проєктною класифікацією Таксономії ЄС, Цілями сталого розвитку та власними критеріями зі сталого розвитку й екології, які викладені у двох основних документах: «Політика НЕФКО з питань навколишнього середовища і сталого розвитку», яка описує загальну внутрішню політику корпорації, та «Керуючі принципи НЕФКО з питань довкілля й сталого розвитку», які є дорожньою картою для потенційних клієнтів під час підготовки та оцінки їхніх проєктів. Екологічний вплив проєкту оцінюється в широкому сенсі з обов'язковим врахуванням соціального й гендерного аспектів. Так, зокрема, НЕФКО вимагає від своїх клієнтів готувати щорічні звіти з оцінки екологічного стану проєктів, має вимоги до ESG-звітності тощо.

Крім того, НЕФКО фокусується не лише на визначенні екологічних переваг проєкту, але й слідкує за тим, щоб потенційні ризики для навколишнього середовища від реалізації проєкту, такі як, наприклад, вплив на біорізноманіття, були належно враховані та передбачали можливі шляхи їх пом'якшення або компенсації.

Проаналізувавши максимум зелених умов та критеріїв, що частіше за все висуваються досліджуваними IFIs до клієнтів, ми дійшли висновку, що мінімальний набір спільних зелених вимог IFIs включає (табл. 1):

1. Узгодженість проєкту з Паризькою угодою;
2. Узгодженість проєкту з ЦСР ООН;
3. Узгодженість проєкту з європейським та національним законодавством;
4. Відповідність проєкту Таксономії ЄС та її принципам;
5. Наявність ESG-звітності;
6. Надання суміжної проєктної документації в рамках ESG-звітності.

У проаналізованих інституціях є ціль з досягнення кліматичної нейтральності портфелю. Така ціль означає, що до визначеної дати портфель фінансової установи буде призводити до нетто-нуля викидів парникових газів. Група ЄІБ та Світовий банк визначили як цільовий 2050 рік, що узгоджується з ЄЗК та науково визначеною траєкторією, необхідною для стримування росту температури до 1,5°C, але не більше 2°C порівняно з доіндустріальним рівнем до 2100 року. ЄБРР та НЕФКО мають набагато амбітнішу ціль – кліматична нейтральність портфелю до 2030 року.

Саме тому, інституції мають вимогу щодо узгодженості інвестиційного проєкту з цілями Паризької угоди. Для того, щоб відповідати цілям Угоди, проєкт не обов'язково повинен мати низькі викиди на момент інвестиції, але викиди повинні поступово скорочуватись зі швидкістю, необхідною для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року (наприклад, – 55% викидів до 2030 року). На цей момент така вимога є у ЄІБ, ЄБРР та де-факто у НЕФКО, оскільки вони фінансують лише сталі або виключно зелені проєкти. Світовий банк почав вимагати узгодженості з Паризькою угодою для всіх нових інвестицій з липня 2023 року, для Міжнародної фінансової корпорації та Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій – 85% операцій з реальним сектором з липня 2023 року, 100% – з липня 2025 року.

З цією метою, досліджені IFIs через свої фінансові інструменти стимулюють розвиток ВДЕ, енергоефективних заходів, чистого транспорту та палива, пріоритизують проєкти і заходи із пом'якшення та адаптації до наслідків зміни клімату, підтримують та розвивають систему торгівлі викидами, надають експертну та

консультативну підтримку у розвитку кліматичної відповідальності як окремих організацій, так і цілих країн та регіонів та, врешті решт, сприяють обміну знаннями, партнерством і передовими технологіями із прискорення глобального переходу до вуглецево нейтральної економіки.

Усі IFIs, так чи інакше, згадують ЦСР у своїх політиках та підтримують їх, а для Світового банку узгодженість проєкту із цілями сталого розвитку ООН є прямою вимогою для виділення фінансування. Так, стратегія ЄБРР, викладена у дорожній карті «Перехід до зеленої економіки 2021-2025» напряду узгоджується з ЦСР. Згодом ЄБРР планує розробити індикатори досягнення ЦСР для кожної тематичної сфери фінансування, що дозволить банку звітуватись щодо досягнення цілей.

Таблиця 1 - Спільні зелені вимоги та критерії IFIs

Загальна політика інституцій	Європейський інвестиційний банк	Європейський банк реконструкції та розвитку	NEFCO	Світовий банк
Фінансування виключно зелених проєктів	X	X	√	X
Фінансування проєктів з викопних палив (видобуток і спалювання)	X	X	X	Газ фінансується з жорсткими вимогами
Частка з фінансування зелених проєктів від загального бюджету	50%	50%	100%	35%
Досягнення кліматичної нейтральності портфелю	2050	2050	2030	2030
Оцінка ESG-критеріїв клієнта	√	√	√	√
Наявність програми зеленої відбудови України	√	√	√	√
Узгодженість з ЦСР	√	√	√	√
Відповідність Європейському зеленому курсу	√	√	√	X
Відповідність цілям Таксономії ЄС та її принципам	√	√	√	X
Відповідність кліматичним законам ЄС	√	√	-	X
Узгодженість з Національним визначенням внеском та/чи Національним планом з енергетики та розвитку	√	√	√	X
Узгодженість з Паризькою Угодою	√	√	√	√

Джерело: складено авторами дослідження на основі відкритих даних фінансових інституцій

У свою чергу, деякі інвестори можуть надавати пріоритетність не всім, а певним Цілям сталого розвитку ООН – так, ЄІФ фокусується на цілях №7 «Доступна та чиста енергія», №9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» та №13 «Заходи зі зміни клімату».

Усі описані європейські IFIs (Група ЄІБ, ЄБРР та НЕФКО) приймають інвестиційні рішення відповідно до передових європейських політичних програм і законів, а саме до ЄЗК та європейського кліматичного закону. До того ж, ЄЗК є однією із основних ініціатив, яка пропагує необхідність мобілізації саме зеленого/сталого фінансування, результатом чого стало, наприклад, прийняття Дорожньої карти кліматичного банку Групи ЄІБ [13].

Для Світового банку, а також і деяких європейських IFIs важливу роль відіграє саме національне законодавство країни, в якій фінансується проєкт. Так, усі досліджувані тут IFIs враховують узгодженість проєкту із Національно визначеним внеском до Паризької угоди, а усі європейські IFIs (Група ЄІБ, ЄБРР та НЕФКО) оцінюють також узгодженість проєкту із Національним планом з енергетики та клімату та Національним планом з адаптації до зміни клімату (у випадку їх наявності).

Важливо також врахувати, що є випадки, коли для IFIs має значення не лише національне законодавство країни, проєкт якої фінансується, а й узгодженість, радше несуперечність інвестиційного проєкту національному законодавству також і країн(и)-засновниц(и) цієї IFIs. Ця особливість притаманна НЕФКО, яка слідує за тим, щоб фінансовані нею проєкти або ж її фінансові операції не суперечили та робили внесок у План розвитку північних країн до 2030 року.

Майже всі розглянуті IFIs, приймаючи інвестиційне рішення щодо проєкту, беруть до уваги цей регламент. Так, для ЄБРР відповідність критеріям Таксономії означає автоматичну узгодженість з Паризькою угодою. Водночас банки можуть фінансувати й інші проєкти, які не охоплені Таксономією ЄС, але у такому разі застосовувати власні додаткові оцінки до них. Таксономію враховують ЄБРР, ЄІБ та НЕФКО, однак Світовий банк менш орієнтується на політики ЄС, у т.ч. Таксономію.

Ці ж IFIs сліdkують за дотриманням інвестиційним проєктом т.з. мінімальних соціальних гарантій (англ. minimum social safeguards), які є частиною Регламенту про таксономію ЄС. Гарантії є фактично рекомендаціями Європейського парламенту та Групи технічних експертів щодо необхідності забезпечення гарантування проєктом, який узгоджується із однією із шести цілей Таксономії ЄС, підтримки мінімальних соціальних норм, як, наприклад, дотримання прав людини та охорони праці. Положення Регламенту про таксономію ЄС щодо необхідності забезпечення мінімальних соціальних гарантій є яскравою демонстрацією тісного взаємозв'язку між екологічними та соціальними аспектами діяльності, які зазвичай розкриваються компаніями у вигляді ESG-звітності.

Усі IFIs оцінюють потенційні інвестиційні проєкти та посередницькі операції з точки зору їхньої екологічної, соціальної та управлінської сталості. Проте в кожній із IFIs своє пріоритетне бачення як щодо методів оцінювання цих критеріїв, так і щодо їх пріоритезації, які залежать від змісту, масштабу та географічної приналежності проєкту.

Політика ЄБРР, так само як і ЄІБ, не передбачає надання загальної ESG-звітності і концентрується на оцінці лише двох критеріїв: екологічному та соціальному. Вимоги до E&S-звітності для клієнтів викладені у документі «Екологічна та соціальна політика ЄБРР». Вимоги ЄБРР щодо E&S звітності є індивідуальними для кожного проєкту, різняться залежно від виду діяльності (англ. 10 performance requirements) клієнта та закріплюються в юридичних угодах, Плані екологічних і соціальних дій (ESAP) або Плані екологічного та соціального менеджменту (ESMP).

Загалом, як План екологічних і соціальних дій (ESAP), так і План екологічного та соціального менеджменту (ESMP) мають вирішальне значення для забезпечення ефективного управління екологічними та соціальними питаннями в проєктах і можуть виступати у вигляді додатку до ESG-звітності або бути окремим документом. Більшість IFIs вимагають від клієнта надання обох Планів (як ЄІБ/ЄІФ та ЄБРР), але є й ті, яким достатньо одного з них (наприклад, НЕФКО запитує лише ESAP, а Світовий банк – ESMP). Окрім того, деякі IFIs можуть також окремо здійснювати регулярний зріз прогресу реалізації положень цих планів (як ЄІБ/ЄІФ, ЄБРР та НЕФКО), а деякі (ЄІБ/ЄІФ) мають окремих внутрішніх аудиторів, які, зокрема, здійснюють особисті візити до клієнта або в місце реалізації проєкту для особистої оцінки цього прогресу. Але загалом усе це також залежить від типу проєкту, клієнта тощо.

Політики усіх IFIs, окрім НЕФКО, передбачають необхідність наявності системи екологічного та соціального менеджменту в клієнта, в рамках якої власне і здійснюється розробка ESAP та ESMP.

Більше того, усі досліджені тут IFIs вимагають від клієнта наявності такого Плану із управління надзвичайними ситуаціями (EMP), що є виправданим кроком, адже цей План забезпечує захист вкладених IFIs коштів у проєкт і є своєрідною гарантією їхнього збереження або компенсації. Форма та зміст такого Плану визначаються клієнтом або IFIs у довільному та індивідуальному порядку та можуть бути видозмінені з урахуванням актуальних викликів і загроз.

Процедура з ОВД є обов'язковою не для всіх зелених проєктів, які подаються на фінансування IFIs, оскільки здебільшого стосується будівництва інфраструктурних об'єктів, особливо в секторі енергетики. Важливо пам'ятати, що навіть якщо IFIs може прямо і не вимагати Звіту з ОВД, важливо, щоб проєкт відповідав також національному законодавству країни, в якій він реалізується.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, у великих IFIs, як Світовий Банк, ЄІБ, ЄБРР та НЕФКО, питання зміни клімату та впровадження заходів щодо пом'якшення її наслідків наразі інкорпоровані до інвестиційного аналізу та враховуються під час роботи з клієнтами. Серед проаналізованих інституцій найбільш зеленим є НЕФКО, портфель якого включає в себе виключно зелені проєкти.

Усі IFIs мають свої «чорні списки» діяльності чи проєктів, які за жодних обставин не отримують фінансування через їхній вплив на посилення зміни клімату, шкоду довкіллю і здоров'ю людини. Загалом від 50 до 70% бюджету досліджених IFIs має бути виділено виключно на сталі (кліматичні та екологічні) проєкти вже до 2025 року, і щонайбільше до 2050 року вони досягнуть кліматичної нейтральності своїх портфелів.

Однією із ключових умов для виділення фінансування або одним з індикаторів, що використовується всіма дослідженими IFIs під час аналізу проєкту є його узгодженість із цілями Паризької угоди. Узгодженість проєкту з Паризькою угодою вимагає здійснення оцінки й управління викидами ПГ, що забезпечується низкою інструментів. Окрім того, під час оцінки проєкту усі IFIs також аналізують його ефективність для реалізації НВВ, а усі європейські IFIs (Група ЄІБ, ЄБРР та НЕФКО) оцінюють також узгодженість проєкту із Національним планом з енергетики та клімату та Національним планом з адаптації до зміни клімату. У випадку ж України, яка інтегрується до ЄС, національне законодавство додатково потребуватиме узгодженості з відповідними європейськими положеннями, а бізнес-проєкти, які претендуватимуть на залучення фінансування, повинні будуть не суперечити ЄЗК і Таксономії ЄС та її принципам.

Внесок проєкту у дотримання ЦСР ООН та узгодженість з ними посилять його конкурентні переваги.

Наявність ESG-звітності є ще однією важливою та спільною для всіх IFIs умовою. Усі IFIs звертають увагу на наявність місця клієнта у якомусь із світових ESG-рейтингів.

Залежно від особливостей проєкту, додатковою до ESG-звітності умовою IFIs буде надання клієнтом іншої суміжної документації: Плану екологічних і соціальних дій (ESAP) та(або) Плану екологічного та соціального менеджменту (ESMP), Звіту з оцінки впливу на довкілля (Звіт з ОВД). Під час підготовки проєктної документації варто звернути увагу на такі додаткові вимоги, як збереження біорізноманіття, скорочення та попередження забруднення, розбудову циркулярної економіки або сталий розвиток окремого сектору (ієрархію управління відходами ЄС, звіт «What a Waste 2.0: глобальний огляд управління твердими відходами до 2050 року» [14], Програму зі збереження біорізноманіття тощо).

Проаналізовані IFIs відкриті до фінансування відновлення України. Дотримання концепції «відбудувати краще ніж було» із дотриманням принципів зеленого та сталого відновлення є важливою відповідальністю як українського уряду, так і бізнесу, - наскрізною лінією їх дискусій щодо українського відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. EIB Group: key statutory figures. – URL: <https://www.eib.org/en/about/key-figures/index.htm>
2. EBRD marks another year of record impact with €13.1 billion invested. – URL: <https://www.ebrd.com/news/2023/ebd-delivers-record-impact-in-2022-with-131-billion-invested.html>
3. The World Bank Annual Report 2022 : Helping Countries Adapt to a Changing World. - URL: <https://www.worldbank.org/en/about/annual-report/world-bank-group-downloads>
4. Ukraine - Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4) : February 2022 - December 2024. – URL: Ukraine - Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 - December 2024. – URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/overview>
5. Climate and environment. - <https://www.eib.org/en/projects/topics/climate-action/index>
6. The EIB Group in numbers. – URL: <https://www.eib.org/en/about/key-figures/index>
7. PARTNERSHIPS PEOPLE IMPACT. – URL: https://www.eib.org/attachments/lucalli/20220310_eib_global_flyer_en.pdf
8. The Institutional Investor's Guide to ESG-INVESTING. – URL: <https://www.eif.org/index>
9. Annual Report 2022 - URL: https://www.eif.org/news_centre/publications/eif-annual-report-2022.pdf
10. EIF Operational Plan 2022 – 2024 - URL: <https://www.eif.org/operational-plan-2022-2024.pdf>
11. Accelerating the green transition. – URL: <https://www.nefco.int/>
12. Green recovery for Ukraine. – URL: <https://www.nefco.int/financing/municipalities-in-eastern-europe/green-recovery-ukraine/>
13. The EIB Group Climate Bank Roadmap 2021-2025. – URL: <https://www.eib.org/en/publications/the-eib-group-climate-bank-roadmap>

14. What a Waste 2.0: глобальный обзор обращения с твердыми отходами до 2050 года. – URL: <https://www.ccacoalition.org/ru/resources/what-waste-20-global-snapshot-solid-waste-management-2050>

REFERENCES

1. EIB Group: key statutory figures. – URL: <https://www.eib.org/en/about/key-figures/index.htm>
2. EBRD marks another year of record impact with €13.1 billion invested. – URL: <https://www.ebrd.com/news/2023/ebrd-delivers-record-impact-in-2022-with-131-billion-invested.html>
3. The World Bank Annual Report 2022 : Helping Countries Adapt to a Changing World. – URL: <https://www.worldbank.org/en/about/annual-report/world-bank-group-downloads>
4. Ukraine - Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4) : February 2022 - December 2024. – URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/overview>
5. Climate and environment. – <https://www.eib.org/en/projects/topics/climate-action/index>
6. The EIB Group in numbers. – URL: <https://www.eib.org/en/about/key-figures/index>
7. PARTNERSHIPS PEOPLE IMPACT. – URL: https://www.eib.org/attachments/lucalli/20220310_eib_global_flyer_en.pdf
8. The Institutional Investor's Guide to ESG-INVESTING. – URL: <https://www.eif.org/index>
9. Annual Report 2022 – URL: https://www.eif.org/news_centre/publications/eif-annual-report-2022.pdf
10. EIF Operational Plan 2022 – 2024 – URL: <https://www.eif.org/operational-plan-2022-2024.pdf>
11. Accelerating the green transition. – URL: <https://www.nefco.int/>
12. Green recovery for Ukraine. – URL: <https://www.nefco.int/financing/municipalities-in-eastern-europe/green-recovery-ukraine/>
13. The EIB Group Climate Bank Roadmap 2021-2025. – URL: <https://www.eib.org/en/publications/the-eib-group-climate-bank-roadmap>
14. What a Waste 2.0: глобальный обзор обращения с твердыми отходами до 2050 года. – URL: <https://www.ccacoalition.org/ru/resources/what-waste-20-global-snapshot-solid-waste-management-2050>